



בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 37118-03-13 פלונית נ' אלמונים

בפני: כב' השופטת פאני גילת כהן

תובעת פלונית
מיוצגת ע"י עו"ד אלדד שורק ועו"ד ענת רואש

- נתבעים
1. יורשי המנוחה ז"ל
 2. יורשי המנוח ז"ל
 3. אלמונית
 4. אלמונית
 5. אלמוני
 6. אלמונית
 7. אלמונית
- הנתבעים 3-7 מיוצגים ע"י עו"ד ירון ממון ואח'
8., מושב עובדים להתיישבות שיתופית בע"מ
9. רשות מקרקעי ישראל
מיוצגת ע"י פרקליטות מחוז דרום אזרחי
10. הסוכנות היהודית לארץ ישראל

פסק דין

האם זכאית התובעת להירשם כבת הרשות במשק ... במושב ... – זוהי השאלה הניצבת בלב פסק הדין שלפנינו.

פתח דבר

אם אלמנה שהיא בת רשות במשק חקלאי מחליטה למנות אחד מבניה כבן ממשיך, וחותמת על כתב התחייבות בהתאם. חודשים אחדים לאחר מכן נישא הבן ויחד עם רעייתו קובעים הם את מקום מושבם במשק. הסוכנות היהודית מאשרת המינוי, הוא נרשם בספריה, וניתן לבן היתר לבניית בית נוסף בנחלה. הבן והרעייה נוטעים יתדות במשק, בונים בו את ביתם ומקימים משפחה. בחלוף 37 שנים מנישואיו הולך הבן לעולמו, כשאמו עודנה בחיים. בטרם יחלפו ימים רבים ממועד פטירת הבן, הלכה גם האם בדרך כל בשר. או אז, מתחדשת, אם כי בשינוי זהות הצדדים לה, מחלוקת שניטשה בעבר בין בני המשפחה ועניינה גורל הזכויות במשק.



בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 37118-03-13 פלונית נ' אלמונים

הרקע העובדתי בקליפת אגוז והשתלשלות העניינים

- 1
- 2
- 3 1. התובעת נישאה למנוח ... ז"ל ביום 1973....., ולמרבה הצער, הלך הוא לעולמו ביום
- 4 2010... (להלן: "הבן המנוח") בהיות השניים נשואים זה לזו.
- 5
- 6 2. הנתבעים 3-7 הם אחיו ואחיותיו של הבן המנוח, והם ילדיה של המנוחה ... ז"ל
- 7 (להלן: "המנוחה") אשר הלכה לעולמה זמן קצר לאחר הבן המנוח, ביום 2010....
- 8
- 9 3. הזכויות במשק נושא התובענה, משק במושב ... (להלן: "המשק"), רשומות עד
- 10 עצם היום הזה על שם המנוחה.
- 11
- 12 4. המנוחה חתמה בימי חייה על שני כתבי התחייבות באמצעותם מינתה את הבן המנוח
- 13 כבן ממשיך במשק: האחת, ביום 13.05.1973, חודשים ספורים טרם נישואיו
- 14 לתובעת, והשנייה, ביום 09.09.1976, בהיות השניים נשואים זה לזו.
- 15
- 16 5. ביום 18.1.1974 אישרה הסוכנות היהודית את מינויו של הבן המנוח כבן ממשיך
- 17 במשק, והוא בנה בשטחו את ביתו.
- 18
- 19 6. ביום 18.05.1998 הגישה המנוחה בבית המשפט המחוזי בבאר-שבע תביעה לביטול
- 20 מינויו של הבן המנוח כבן ממשיך בהתבסס על הטענה כי התנהגותו כלפיה הייתה
- 21 מחפירה. בהמשך הועבר בירור התובענה לבית המשפט לענייני משפחה באשדוד
- 22 (תמ"ש 11960/98).
- 23
- 24 7. ביום 23.01.2007 ניתן בבית משפט השלום באשדוד (מפי כב' השופטת מיכל ברנט)
- 25 פסק דין בו נדחתה תביעת המנוחה, תוך שנקבע במסגרתו, כי לא הוכחה התנהגות
- 26 מחפירה מצד הבן המנוח כלפי המנוחה וכי יוזמות ההליך והרוח החיה מאחורי הגשת
- 27 התביעה היו בנותיה של המנוחה.
- 28
- 29 8. המנוחה הגישה לבית המשפט המחוזי בבאר-שבע ערעור על פסק הדין והוא נדחה
- 30 ביום 12.03.2009.
- 31



בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 37118-03-13 פלונית נ' אלמונים

טענות הצדדים

טענות התובעת:

- 1
2
3 17. לאורך השנים שררה מערכת יחסים חמה וקרובה בין המנוחה ובין הבן המנוח ובני
4 משפחתו, ברם עם הזמן עלה בידי בנות המנוחה ואחיותיו של הבן המנוח להסיתה
5 כנגדו וכנגד בני משפחתו, ולראיה הקביעה בפסק דינו של בית המשפט לענייני
6 משפחה באשדוד בגלגולו הקודם של ההליך לפיה בנות המנוחה עמדו מאחורי
7 התביעה שהוגשה על ידה כנגד הבן המנוח לביטול מינויו כבן ממשיד.
8
9 18. התובעת היא בעלת הזכויות במשק בהיותה בת הזוג של הבן המנוח, אשר מונה כבן
10 הממשיך במשק. במינויה את הבן המנוח לא סייגה המנוחה זכותה של התובעת
11 בזכויות במשק, אף כי המועד בו נחתם על ידה כתב ההתחייבות הראשון היה סמוך
12 מאד לנישואי השניים, ובמועד החתימה על כתב ההתחייבות השני כבר היו נשואים
13 זה לזו.
14
15 19. הגדרת המונח "בן ממשיד" שבתקנות האגודות השיתופיות כוללת גם את בן/בת זוגו
16 בהעניקה להם הזכות להתקבל כחברי אגודה.
17
18 20. על התובעת והבן המנוח חלה הלכת השיתוף היות שנישאו לפני 1.1.1974. שעה
19 שהמוסדות המיישבים לא הגבילו את האפשרות של הבן המנוח לשתף את בת זוגו
20 בזכויותיו במשק, ואף המנוחה לא הגבילה זכות זו בהעניקה לו הזכויות האמורות
21 כבן ממשיד, הרי שעם מותו הן מועברות במלואן לידי התובעת.
22
23 21. יש לאמץ ההלכה לפיה מינוי בן ממשיד הוא בבחינת מתנה שהקנייתה הושלמה עם
24 מינויו כזה ועם מסירת המסמך שמכוחו מונה לידיו, ולא בשעת פטירתו של מעניק
25 המתנה.
26 אמנם במקרה דנא נקבע בהליך הקודם, כי מדובר בהתחייבות של האם המנוחה ליתן
27 מתנה, אך התחייבות זו מעולם לא בוטלה.
28 קבלת טענותיהם של הנתבעים לפיה, אם בשלב מימוש הזכות מכוח המינוי אין הבן
29 הממשיך עוד בין החיים פוקעת הזכות, תוביל למצב אבסורדי שעה ששאלת מימוש
30 הזכות או אי מימושה מוכרעת עפ"י נתון שרירותי – מי הקדים להסתלק מן העולם –
31 ההורה או הבן.
32
33 22. יש להכיר בה כבת ממשיכה מכוח דיני המניעות, תום הלב וההסתמכות.



בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 37118-03-13 פלונית נ' אלמונים

- 1 לטענת התובעת, הבן המנוח והיא הסתמכו על מינויים כבנים ממשיכים ובעקבות
2 ההסתמכות השקיעו מלוא הונם בבניית הבית במשק, וניתבו חייהם על פיה. התובעת
3 מתגוררת במשק מאז נישואיה לבן המנוח בחודש ספטמבר 1973 ועד כה.
4
- 5 23. הבן המנוח נקבע כבן ממשיך על סמך התחייבות בלתי חוזרת של המנוחה משנת 1973
6 ומשנת 1976, תוקף המינוי אושר בידי שתי ערכאות שיפוט, ולכן מנועים ומושתקים
7 הנתבעים מהעלאת טענות כנגד תוקפו של המינוי, ומחמת מעשה בית דין מנועים אף
8 מהעלאת טענות בדבר ביטול המינוי בעטיה של התנהגות מחפירה ו/או כל טענה
9 אחרת אשר נשמעה, נדונה והוכרעה בהליכים הקודמים.
10
- 11 24. נוכח ההכרעה בהליך הקודם לפיה מדובר במקרה דנא בהתחייבות האם המנוחה
12 ליתן מתנה, הרי שהדרך לביטול ההתחייבות קבועה בהוראות חוק המתנה בלבד,
13 כלומר ניתן לבטלה כל עוד לא שינה מקבל המתנה את מצבו לרעה בהסתמך על
14 ההתחייבות. בהינתן שהתובעת והבן המנוח הסתמכו על המינוי ושינו מצבם,
15 ההתחייבות אינה ניתנת לביטול.
16
- 17 25. מינוי הבן המנוח כבן ממשיך התבצע בהתאם לנהלים שנהגו אז, טרם כניסת הוראה
18 55 של האגף החקלאי ברמ"י לתוקף, ולכן הוא תקף.
19
- 20 26. עפ"י הוראת סעיף 19ג(7) להסכם המשבצת הדו צדדי, מאחר שטרם כניסתו לתוקף
21 של הסכם זה ניתנו למנוחה אישורים או התחייבויות בכתב של הסוכנות היהודית
22 להעברת הזכויות במשק לבן המנוח לאחר פטירתה, על רמ"י לפעול לרישום הזכויות
23 עפ"י המסמכים הללו.
24
- 25 27. בעניין הצוואה שהניחה אחריה המנוחה טוענת התובעת, כי לצורך ביטול המינוי כבן
26 ממשיך נדרשת הסכמה של מקבל המתנה או הכרעה שיפוטית, ואין די בפעולה חד
27 צדדית כעריכת צוואה. זאת ועוד, הסכם המשבצת התלת צדדי קובע, כי המשק אינו
28 חלק מעיזבוננו של בר הרשות ולא ניתן להורישו באמצעות צוואה. הצוואה אינה בת
29 תוקף גם משום שאינה עולה בקנה אחד עם הוראות רמ"י: הן משום שלא ניתן
30 להעביר הזכויות במשק ליותר מאדם אחד (אלא אם מדובר בבני זוג) והן משום
31 שהנתבעת 7 אינה זכאית להירשם כבת הרשות במשק היות שלבן זוגה זכויות במשק
32 אחר.
33



בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 37118-03-13 פלונית נ' אלמונים

- 1
2 טענות הנתבעים 3-7 :
3
4 28. יש לדחות התובענה עת מינוי הבן הממשיך לא הושלם, היות שלא קיבל אישורה של
5 רמ"י כנדרש, ולחילופין - היות שפקע, שעה שהבן המנוח נפטר טרם פטירת המנוחה.
6
7 29. התובעת לא מונתה ולא אושרה כ"בת ממשיכה" במשק, ואף לא הוכרה כחברת
8 אגודה. בנוסף, לא התקיים כל הליך מטעמה לקבלת זכויות במשק.
9
10 30. דווקא העובדה שכתב ההתחייבות השני נחתם ע"י המנוחה בהיות התובעת והבן
11 המנוח נשואים זה לזו, ולמרות זאת צוין בו שמו של הבן המנוח בלבד מלמדת, כי
12 המנוחה לא רצתה או לא התכוונה למנות התובעת כבת ממשיכה.
13
14 31. גם במסגרת ניהול ההליכים הקודמים לא נטען כלל ע"י הבן המנוח כי הוא מונה כבן
15 ממשיך יחד עם רעייתו; היא כלל לא הייתה צד להליכים הללו ואף לא התבקש
16 צירופה.
17
18 32. יש לדחות טענות התובעת לזכויות במשק מכוח חזקת השיתוף, כיוון שגם זכות הבן
19 המנוח לא התגבשה שעה שהליך המינוי לא הושלם. ההלכה קובעת, כי זכות בר
20 הרשות היא זכות אישית של מקבלה בלבד ואינה מהווה נכס בר איזון.
21
22 33. קבלת זכויות במשק חקלאי מכוח מינוי בן ממשיך מתגבשת רק לאחר פטירת
23 ההורים.
24
25 34. משלא התגבשו זכויות הבן המנוח יש לפנות להוראת סעיף 19ג(3) להסכם המשבצת
26 הדו צדדי ולצורך ההכרעה בעניין זהותו של מקבל הזכויות במשק יש לבחון מיהו
27 היורש אשר מוכן ומסוגל לקיימו.
28
29 35. קביעת בן ממשיך כזכות אשר ניתן לה תוקף רק לאחר פטירתו של מעניקה, בין אם
30 כמתנה ובין אם כהתחייבות לתת מתנה, בטלה מעיקרה כיוון שהיא עומדת בסתירה
31 להוראת סעיף 8 לחוק הירושה.
32



בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 37118-03-13 פלונית נ' אלמונים

- 1 מינוי הבן המנוח כבן ממשיך היה לשם מתן ההיתר להקמת בית מגורים נוסף בנחלה
2 בלבד. ממילא הבן המנוח לא עמד בחובות שנדרשו ממנו כבן ממשיך: הוא לא עבד
3 במשק ואף לא קיים התחייבותו לסעוד ולכלכל את הוריו.
- 4 .37 פעולות המנוחה בחייה, לרבות העברת הזכויות במשק בהיותה בין החיים לנתבעת 7
5 ביטלו הלכה למעשה את מינוי הבן המנוח כבן ממשיך. זאת ועוד, התחייבות המנוחה
6 כלפי הבן המנוח לא הייתה בלתי הדירה.
- 7
- 8 .38 תקנות האגודות השיתופיות אינן רלוונטיות לענייננו, היות שתכליתן היא הסדרת
9 היחסים שבין האגודה ובין חבריה. לפיכך הפרשנות המוענקת ע"י התובעת לתקנה
10 3א (צ"ל 1א) – פ.ג.כ) אינה רלוונטית, היות שעל פיה ניתן אמנם למנות גם את בן או
11 בת הזוג כבנים ממשיכים, ברם במקרה דנא התובעת לא מונתה יחד עם הבן המנוח.
12
- 13 .39 האם אינם מתכחשים לזכויות התובעת מכוח השקעותיה במשק, אך לשיטתם אין
14 בהן כדי להעניק לה הזכויות במשק כ"בת ממשיכה".
- 15
- 16 עמדת רשות מקרקעי ישראל:
- 17
- 18 .40 בתיק הרשות מצוי אישור של הסוכנות היהודית למינוי הבן המנוח כבן ממשיך,
19 אולם הליך המינוי לא הושלם בשעתו, כיוון שהמסמכים לא הועברו לרשות בסמוך
20 למינוי.
- 21
- 22 .41 הנתבעת 7 הגישה יחד עם המנוחה בשנת 2010 תביעה לסעד הצהרתי לפיו הזכויות
23 במשק הועברו לה עפ"י מסמכי ההעברה אשר נחתמו על ידיהן ביום 21.06.2000, אך
24 בתיק הרשות אין בקשה להעברת הזכויות במשק מהמנוחה או מבן זוגה המנוח למאן
25 דהוא; לא הוגש לרשות דיווח כלשהו על קיום הסכם להעברת הזכויות במשק; וגם
26 לא הייתה פנייה לרשות למינוי התובעת כבת ממשיכה בהתאם להוראה 55 של האגף
27 החקלאי.
- 28
- 29 .42 התחייבות המנוחה היא לטובת הבן המנוח בלבד, הגם שבמועד בו ניתנה היה כבר
30 נשוי לתובעת. גם בשלב מאוחר יותר לא הייתה פניה של הצדדים אל הסוכנות
31 היהודית או אל הרשות לצורך מינוי התובעת כת ממשיכה בנוסף למנוח. לו היה הבן
32 המנוח בחיים רשאי היה לפנות לרשות לצורך רישום הזכויות במשק על שמו ועל שם



בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 37118-03-13 פלונית נ' אלמונים

- 1 רעייתו, אולם משהוא נפטר קודם לפטירת המנוחה, לא נותר במועד הפטירה שלה בן
2 ממשיך במשק.
3
- 4 43. תקנות האגודות השיתופיות מסדירות חברות באגודה שיתופית, ונוגעות למערכת
5 היחסים שבין האגודה וחבריה, ברם אינן נוגעות להכרה של הרשות במאן שהוא כבן
6 ממשיך. על מנת שזכויות פלוני במשק מכוח היותו בן ממשיך תוכרנה ע"י הרשות,
7 יש לפעול בהתאם להוראה 55 של האגף החקלאי.
8
- 9 44. נוכח פטירת ההורים, העברת הזכויות במשק צריכה להתבצע בהתאם להוראת סעיף
10 19(ג) להסכם המשבצת, כלומר הזכויות השימוש במשק תימסרנה רק לאחד מיורשי
11 ההורים המנוחים המוכן ומסוגל לקיימו.
12
- 13 45. בהתייחס לצוואה נטען, כי שעה שהמנוחה ציוותה במסגרתה את המשק לשתי
14 בנותיה, לא ניתן לקיימה, היות שעפ"י נהלי הרשות לא ניתן לפצל הנחלה.
15
- 16 46. הרשות אינה נוקטת עמדה בסכסוך שהתגלע בין הצדדים והיא תפעל בהתאם
17 להכרעת בית המשפט בכפוף לכך שבעל הזכויות יעמוד בתנאים הקבועים בהחלטות
18 רמ"י ובתנאי הסכם המשבצת.
19
- 20 **דיון והכרעה**
- 21
- 22 47. פרשה זו שלפנינו מעוררת, למעשה, שאלה אחת שעניינה מעמד התובעת וזכויותיה
23 במשק, בהינתן שתי העובדות המרכזיות הבאות:
24
- 25 א. בהליך הקודם כבר נקבע שהמהלך שביצעה המנוחה ביחס לזכויות במשק הוא
26 בבחינת התחייבות להעניק מתנה לבן המנוח, שאין היא רשאית לחזור בה ממנה.
27 ב. פטירת הבן המנוח קודם לפטירת אמו, אשר ביקשה למנותו כבן ממשיך במשק.
28
- 29 לשון אחר: על מנת להכריע במחלוקת נושא הליך זה, נדרש בית המשפט לדון בשאלה
30 האם במות הבן המנוח פקעה הזכות שניתנה לו במשק, או שמא לאחר פטירתו, בעוד
31 אמו בחיים, יש להעביר הזכות לתובעת על דרך הקביעה כי היא "בת ממשיכה"
32 כאלמנתו.
33



בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 37118-03-13 פלונית נ' אלמונים

- 1 מושב ... מאוגד כאגודה שיתופית (להלן: "האגודה"), המעניקה לחבריה זכות שימוש
2 בקרקע המכונה נחלה או משק, ומעמד החבר בנחלה/במשק הוא של בר רשות. זכויות
3 בר הרשות יונקות חיותן מהסכם המשבצת אשר על פיו ומכוחו שוכרת האגודה את
4 משבצת הקרקע של המושב מבעליה, רשות מקרקעי ישראל.
5
- 6 48. בית המשפט העליון התייחס לאופייה של זכות בר הרשות ב-ע"א 1662/99 חיים נ'
7 חיים, פ"ד נו(6)295: "ההלכה הפסוקה הגדירה זכות זו כזכות אישית שאינה
8 קניינית, אשר אופייה וגדרה נקבעים בהתאם להסכמת הצדדים בהסכם
9 הרישיון...אף שרשות השימוש היא זכות אישית, היא עבירה בכפוף לתנאי
10 ההסכמה בין מעניק הזכות למקבל זכות השימוש. יוצא מכך, כי בר-רשות רשאי
11 לעשות דיספוזיציה בזכותו – הכל בכפוף להסכמת הצדדים בעת יצירת הרישיון...".
12 ראו עמ' 314 לפסק הדין וכן: ע"א 103/89 אזולאי נ' אזולאי, פ"ד מה(1)477, 481.
13
- 14 50. הנה כי כן, וחרף אופייה של הזכות, המוגדרת, כאמור, כזכות אישית, היא ניתנת
15 עקרונית להעברה, הכל בהתאם להסכמת הצדדים המעוגנת בהסכם המשבצת.
16 ודוק, העברתה של זכות זו ע"י חבר האגודה לאחר, בין בחייו ובין לאחר פטירתו,
17 כפופה להסכמת בעלת הקרקע, רשות מקרקעי ישראל ולהוראות הסכם המשבצת.
18
- 19 51. אלמנט זה של פיקוח המוסדות המיישבים על עבירות זכויות השימוש וההחזקה
20 במשקים חקלאיים ברחבי הארץ מקורו בתפיסה שמשק חקלאי נועד לשמש יחידה
21 חקלאית אחת באופן שהמתיישב יוכל להתגורר בתחומה ובד בבד עם זאת למצות את
22 פוטנציאל הפרנסה הגלום בה.
23 ראו: בע"מ 4937/11 ניסים עמרם נ' משה עמרם, פורסם במאגרים האלקטרוניים;
24 ע"א 5136/91 קוגלמס נ' קוגלמס, פ"ד מט(2)419.
25
- 26 52. עפ"י הנוהג הקיים מתחדשים הסכמי המשבצת מעת לעת.
27 בעניינו, ההסכם האחרון בעניין משבצת הקרקע של מושב ... הוא הסכם דו צדדי
28 שנחתם ביום 24.06.2007 בין האגודה ובין רשות מקרקעי ישראל לתקופה בת ארבע
29 שנים (החל מיום 01.10.2006 ועד יום 30.09.2010). לית מאן דפליג, כי על אף שטרם
30 חודש, הוראות ההסכם עודן חלות על הצדדים.
31
- 32 53. הנה כי כן, הסוכנות היהודית איננה עוד צד להסכם המשבצת הרלוונטי לדיוננו.
33



בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 37118-03-13 פלונית נ' אלמונים

54. וזוהי לשונו של סעיף 19(ג) להסכם המשבצת, אשר עניינו גורל זכויותיו של חבר האגודה שהלך לעולמו במשק, ונוגע לענייננו:
- "במקרה פטירתו של חבר האגודה תחולנה ההוראות הבאות בדבר מסירת זכויות השימוש במשק שבשימושו המהווה נחלה ו/או משק. למען הסר ספק מוצהר ומוסכם בזה כי אין באמור בסעיף זה לשנות את מהות זכויותיו של חבר האגודה כזכויות ברשות בלבד שאינן חלק מעיזבונו ואין בהן כדי לשנות מעמדו של חבר האגודה עפ"י חוזה כבר רשות לכל דבר ועניין:
- (1)
- (2)
- (3) לא הניח המנוח בן זוג, אך הניח יותר מילד אחד, תעבורנה כל זכויות השימוש שלו במשק רק לאחד מביניהם המוכן ומסוגל לקיים את המשק. באין הסכמה בין הילדים בשאלה מי מהם מוכן ומסוגל לקיים את המשק יחליט בכך בית המשפט.
- למען הסר ספק, מובהר בזה במפורש כי בית המשפט יחליט רק בשאלה מי מבין הילדים מוכן ומסוגל לקיים את המשק וכי זכויותיו של המקבל תהיינה רק זכויות שימוש במשק כבר רשות.
- (4) כל אחד מיחידיו בן הזוג שהינם חברי האגודה המחזיקים במשק רשאי להורות בצוואתו למי תימסרנה זכויות השימוש שלו במשק, ואולם לא יהיה בהוראות צוואה כאמור כדי לגרוע מזכויותיו של בן זוגו האמורות בפסקה (1) לעיל ולא יהיה בהן כדי לגרום למסירה של זכויות השימוש במשק ליותר מאדם ואחד ובן זוגו.
- (5) ...
- (6) ...
- (7) על אף האמור בפסקאות 2 עד 6 לעיל ומבלי לפגוע באמור בפסקה 1 לעיל, אם ניתנו עד לתאריך חתימתו של חוזה זה אישורים או התחייבויות בכתב של הסוכנות כלפי חבר האגודה, בדבר מסירת זכויות במשק שלו לאחד מילדיו ששמו נקב במפורש- תימסרנה הזכויות הנ"ל במשק, לאחר פטירתו של אותו חבר אגודה, בהתאם להתחייבות הסוכנות כלפיו".
55. ענינו הרואות, כי לא באה בגדרו של הסעיף הענקת זכויות במשק חקלאי לאחר ועם פטירת ברשות בו בדרך של מינוי בן ממשיך.
- עם זאת, בסעיף 19(ג) (7) להסכם נקבע, כי ככל שניתנו כלפי חבר האגודה, טרם החתימה על הסכם זה, התחייבויות או אישורים בכתב של הסוכנות היהודית בדבר מסירת הזכויות במשק לאחד מילדיו, תימסרנה הזכויות במשק בהתאם להתחייבות הסוכנות היהודית כלפיו.



בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 37118-03-13 פלונית נ' אלמונים

- 1 הוראה זו הולדתה בכך שלהסכם הדו צדדי קדם לרוב הסכם תלת צדדי, אשר
2 הסוכנות היהודית הייתה צד לו. משהסוכנות היהודית הייתה צד להסכם משבצת
3 פלוני, דהיינו הייתה הגורם המיישב במשבצת הקרקע הרלוונטית, רשאים היו חברי
4 האגודה למנות מי מילדיהם כבן הממשיך במשק בכפוף להמלצת האגודה ולאישור
5 הסוכנות היהודית.
6 לפיכך, לא מן הנמנע, כי בשעת המעבר מהסכם משבצת דו צדדי לתלת צדדי אחזו
7 בידיהם חברי האגודה וילדיהם כתבי התחייבות למינויים כבנים ממשיכים, אשר
8 הסוכנות היהודית אישרה אותם בעתו.
9
10 56. הנה כי כן, טרם בחינת העובדות והכרעה בשאלה האם העברת זכויות במשק אגב
11 פטירת בר הרשות בו תבוצע בהתאם לאחת החלופות הקבועות בס"ק 19 (ג)-(2)-(6)
12 להסכם הדו צדדי, יש לבחון תחילה האם ניתנו קודם לכניסת ההסכם לתוקף
13 התחייבות או אישור של הסוכנות היהודית כלפי חבר האגודה למסירת הזכויות
14 במשק לאחד מילדיו כבן ממשיך.
15
16 57. מינוי בן ממשיך חוסה תחת דיני המתנה ובראשם הוראות חוק המתנה, התשכ"ח-
17 1968 (להלן: "חוק המתנה"). בחוק המתנה יש התייחסות נפרדת להתחייבות ליתן
18 מתנה (סעיף 5 לחוק המתנה) ולמתנה שכבר הוקנתה והקנייתה הושלמה (סעיף 6
19 לחוק המתנה).
20
21 58. נפקות ההבחנה בין התחייבות ליתן מתנה ובין מתנה שהקנייתה הושלמה היא, בין
22 היתר, באפשרות של נותן המתנה לחזור בו. ככל שמדובר במתנה שהקנייתה הושלמה
23 (סעיף 6 לחוק), אין נותן המתנה יכול לחזור בו מהקנייתה, וככל שמדובר בהתחייבות
24 ליתן מתנה, רשאי אמנם נותן המתנה לחזור בו מהקנייתה, אך בכפוף להתקיימות
25 התנאים שנקבעו בחוק המתנה.
26
27 59. בפסק דינו של בית המשפט לענייני משפחה באשדוד באשר ניתן בהליך הקודם ביום
28 23.01.2007 נקבע כהאי ליסנא: "לאחר קבלת סיכומי הצדדים, ולאור האמור,
29 ומאחר ולא נתבקשה, וממילא לא התקבלה, הסכמת המנהל להעברת הזכות, קבעתי
30 כי בפנינו התחייבות לתת מתנה ויש לשמוע ראיות בשאלה האם רשאית התובעת
31 לחזור בה מן ההתחייבות ליתן מתנה.
32



בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 37118-03-13 פלונית נ' אלמונים

- 1 משמע, אף בכתב התביעה נטען כי התובעת (המנוחה – פ.ג.כ.) הצהירה על רצונה כי
2 הנתבע (הבן המנוח – פ.ג.כ.) יהיה בן ממשיך, כי בהסתמך על מעמדו בנה בית גדול
3 ועיבד את המשק שנים רבות.
4 כתב התביעה מלמד אף הוא כי הנתבע שינה מצבו בהסתמך על הצהרת האם.
5 ...
6 העולה מכל האמור לעיל הוא כי התובעת לא היא שייזמה את ההליך כנגד הנתבע
7 אלא אחיותיו של הנתבע, ממניעים כלכליים.
8 לא הוכח בפני כי התנהגותו של הנתבע עובר להגשת התובענה הייתה התנהגות
9 מחפירה כלפי התובעת.
10 משכך, הנני דוחה את התובענה".
- 11
- 12 60. הנה כי כן, בהליך הקודם נדרש כבר בית המשפט לשאלה מה דינו של המהלך אותו
13 ביצעה המנוחה במנותה את הבן המנוח כבן ממשיך במשק, וקבע, כי משעה שלא
14 נתקבל אישורה של רמ"י למהלך זה, יש לראות בו התחייבות שלה להעביר לו את
15 הזכויות במשק, וכי משעה שלא הוכח כי נהג בה התנהגות מחפירה, והוא אף הסתמך
16 על ההתחייבות ושינה מצבו בהתאם, לא הייתה רשאית היא לחזור בה מהתחייבותה.
- 17
- 18 61. בכל העווה אעיר, כי דעתי שונה מדעת בית המשפט בהליך הקודם. דעתי היא, כפי
19 שהבעתי אותה בעבר, וכך חשבו גם גדולים ממני, כי משעה שעסקינן בהליך מינוי של
20 בן ממשיך, ועל אחת כמה וכמה מינוי שנעשה בתקופה שקדמה להסדרת הנושא
21 באמצעות הוראה 55 של האגף החקלאי, דהיינו לפני שנת 1997, עם מתן האישור ע"י
22 הסוכנות היהודית ורישום המינוי בספריה, יש לראות בכך מינוי שהושלם, במובן זה
23 שככלל ולמעט במקרים חריגים, לא ניתן לחזור ממנו.
- 24 ראו: תמ"ש (ק"ג) 27758-01-14 פלוני נ' רשות מקרקעי ישראל ואח' (פורסם
25 במאגרים האלקטרוניים); עמ"ש (מרכז) 2029-09-07 א.ס. נ' ב.ס. ואח' (פורסם
26 במאגרים האלקטרוניים) ודחיית בקשת רשות הערעור עליו מפי כב' השופטת עדנה
27 ארבל ב- בע"מ 8292/08 פלוני נ' פלוני (פורסם במאגרים האלקטרוניים), ועוד.
- 28
- 29 62. בשורה של פסקי דין נקבע כבר, כי תפקידה של רמ"י בכל הנוגע למינוי בן ממשיך
30 טרם פטירת בר הרשות אינו אלא טכני – פורמאלי, וכי הקניית הזכויות במשק בדרך
31 של מינוי בן ממשיך מסתיימת ומושלמת, מבחינת ההורה, מעניק המתנה, עם קבלת
32 אישור הסוכנות היהודית על הענקת הזכויות.
33 ראו: ע"א 1108/98 מדעי נ' מדעי, פ"ד נד(4) 385; תמ"ש (ת"א) 6280/02 מועלם נ'
34 סגולה (פורסם במאגרים האלקטרוניים), ועוד.



בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 37118-03-13 פלונית נ' אלמונים

1 יתר על כן, אף לאחר כניסתה לתוקף של הוראה 55 של האגף החקלאי ומלשונה
2 עולה, כי מינוי הבן הממשיך אינו טעון הסכמה או אישור של רמ"י בעת שההורים או
3 מי מהם בחיים, וכל שנדרש הוא רישום הודעתה של הסוכנות היהודית בדבר מינוי
4 הבן הממשיך בספרי רמ"י וצירוף המסמכים הרלוונטיים.

5 להשלמת התמונה בלבד יצוין, כי בהליך הקודם ניתח בית המשפט את המחלוקת בין .63
6 הצדדים וביסס הכרעתו בה תוך בחירת המסלול של הענקת זכויות במשק חקלאי,
7 ללא תמורה, בחייו של בר הרשות, להבדיל מהענקתן לאחר פטירתו. הענקה ללא
8 תמורה בחיים אכן טעונה אישור והסכמה של רמ"י מראש בהתאם להוראות
9 שבהסכם המשבצת, וראו בעניין זה גם: ע"א 2836/90 **בצר נ' צילביץ**, פ"ד מו(5)184.
10 מינוי בן ממשיך הוא בבחינת מקרה פרטי של הענקת זכויות במשק חקלאי,
11 במסגרתה הן מוענקות ללא תמורה בחייו של המעניק, אולם מימוש ההענקה (קרי:
12 רישום הזכויות במשק ע"ש מקבלן) נדחה למועד שלאחר פטירת בר הרשות, והיטיב
13 לתאר זאת בית המשפט המחוזי בבאר שבע מפי כב' השופטת שרה דברת ב- עמ"ש
14 (ב"ש) 38381-06-16 באשר ניתן לפני חודשים אחדים (המוזכר ב-ת"ע (ב"ש) 2401/00
15 ו- 2402/00 שפורסם במאגרים האלקטרוניים):

16 **"בפסיקה הובהר, כי כאשר המינוי כבן ממשיך מקבל את אישורם של כלל הגורמים**
17 **הנדרשים, מושלמת המתנה וההורים אינם יכולים לחזור בהם ממתנה זו (בע"מ**
18 **8292/08 פלוני נ' פלוני... בדומה נקבע גם בע"א 1108/98 מדעי נ' מדעי, פ"ד נד(385),**
19 **393 (16.4.00), כי 'מבחינתו של נותן המתנה הסתיימה הקניית הנכס עם מתן**
20 **האישור העקרוני מאדם שלישי, כך שאין עוד רשות לנותן המתנה לחזור בו מן**
21 **המתנה'. על כן משחתמו ההורים על האישורים הנדרשים למתן האישור של**
22 **הגורמים המיישבים לאחר וניתן האישור הרשמי – יש לראות את מינוי הבן**
23 **הממשיך כמתנה שהושלמה, ולא ניתן עוד לבטלה...**
24 **מינוי של בן ממשיך, אשר קיבל את אישור הגורמים המיישבים הינו מתנה**
25 **שהושלמה. אמנם, המדובר במתנה אשר תצא אל הפועל רק עם מות ההורים, אולם**
26 **הזכות לקבל את המתנה קיימת לבן הממשיך באופן מלא ובלתי מותנה גם בחיי**
27 **הוריו. דומה הדבר לעסקה למכירת דירה, בה נקבע כי מועד מסירת החזקה בדירה**
28 **יהא רק בעוד שנתיים...**" (ההדגשה אינה במקור – פ.ג.כ.).

29
30 הדברים דלעיל לא נכתבו אלא להשלמת התמונה, כאמור, שעה שטיב הענקת הזכויות .64
31 מהמנוחה לבן המנוח נדון והוכרע במסגרת ההליך הקודם, וקביעותיו של בית
32 המשפט בעניין זה חלוטות.
33 כך או כך נקבע הרי, בהליך הקודם, כי התחייבות האם כלפי בנה להעביר לידי
34 הזכויות במשק כבן ממשיך עומדת בעינה, והיא לא הייתה רשאית לחזור בה ממנה.



בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 37118-03-13 פלונית נ' אלמונים

- 1
2 משבאנו לתוככי סעיף 5 לחוק המתנה, מן הראוי שנביאו כלשונו: .65
3 "(א) התחייבות לתת מתנה בעתיד טעונה מסמך בכתב.
4 (ב) כל עוד מקבל המתנה לא שינה את מצבו בהסתמך על ההתחייבות, רשאי
5 הנותן לחזור בו ממנה, זולת אם ויתר בכתב על רשות זו.
6 (ג) מלבד האמור בסעיף קטן(ב), רשאי הנותן לחזור בו מהתחייבותו אם הייתה
7 החזרה מוצדקת בהתנהגות מחפירה של מקבל המתנה כלפי הנותן או כלפי בן-
8 משפחתו או בהרעה ניכרת שחלה במצבו הכלכלי של הנותן".
9
10 הנה כי כן, האפשרות הנתונה בידי מי שהתחייב להעניק מתנה לחזור בו מהתחייבותו .66
11 מצומצמת ומוגבלת, וכפופה לתנאים שנקבעו בסעיף 5 לחוק המתנה.
12 שעה שבפסק הדין בהליך הקודם נקבעו ממצאים עובדתיים, לפיהם לא הוכחה
13 התנהגות מחפירה של הבן כלפי אמו, וכי יוזמות ההליך והרוח החיה מאחורי הגשת
14 התובענה והבקשה לביטול מינויו כבן ממשיך הן בנותיה של האם, מעניקת המתנה,
15 וממצאים אלה חלוטים, הרי שמדובר במעשה בית דין, ואין להידרש שוב לשאלת
16 זכותה של המנוחה לחזור בה מן ההתחייבות ליתן המתנה לבן המנוח מחמת
17 התנהגות מחפירה.
18 עוד נקבע בפסק הדין, כי המנוחה לא הייתה רשאית לחזור בה מן ההתחייבות ליתן
19 המתנה לבן המנוח, שעה שהסתמך על התחייבותה ושינה מצבו בעקבותיה.
20 בית המשפט מדגיש שם, כי תביעת המנוחה, לכאורה, הוגשה בחלוף 25 שנה מהמועד
21 בו ניתנה ההתחייבות לבן המנוח, לאחר שהוא בנה את ביתו בשטח הנחלה, התגורר
22 בו עם בני משפחתו, ושם קבע את מרכז חייו.
23 משנדחתה התובענה לביטול מינויו של הבן המנוח כבן ממשיך, ולמצער ההתחייבות
24 להעניק לו הזכויות במשק כבן ממשיך, הרי שהתחייבות זו שרירה וקיימת, היא
25 מעולם לא בוטלה, ויש לדחות את טענות הנתבעים בעניין אי השלמתו של הליך
26 המינוי כדין, התנהגותו המחפירה כלפי המנוחה, אי עבודתו במשק ואי מילוי
27 חובותיו כבן ממשיך – טענות אלה נטענו כבר בהליך הקודם, ובית המשפט נתן עליהן
28 דעתו, ובהתבסס על הראיות והעדויות שהובאו בפניו נדחו על ידו.
29
30 למעלה מן הצורך יצוין, כי כעולה בבירור מעמדת רמ"י, ככל שהבן המנוח היה בחיים .67
31 לאחר פטירת המנוחה, יכול היה לפנות בבקשה לרישום הזכויות במשק על שמו ועל
32 שם רעייתו, התובעת. ניתן, אפוא, להסיק מכך, כי לא נפל פגם בהליך המינוי של הבן
33 המנוח כבן ממשיך, ולמצער, כי אם נפל פגם באי הדיווח לרמ"י על מינויו סמוך



בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 37118-03-13 פלונית נ' אלמונים

1 למועד המינורי, הרי שמדובר בפגם שאינו יורד לשורש העניין, ואין בו כדי לפסול
2 המינורי.
3 יוזכר, כי בתיק המנוהל ברשות בעניין המשק מצוי האישור שניתן ע"י הסוכנות
4 היהודית למינורי.
5 כן יצוין, כי בתצהירה של נציגת רמ"י מעידה היא, כי בעת מינויו של הבן המנוח כבן
6 ממשיך, די היה במסמכים שנחתמו ע"י הצדדים, היות שטרם נכנסה אז לתוקף
7 הוראה 55 של האגף החקלאי (ראו סעיף 12 לתצהיר).
8 .68 הוא הדין אף באשר לטענת הנתבעים 3-7 לפיה המנוחה לא התכוונה להעניק לבן
9 המנוח הזכויות במשק כבן ממשיך, כי אם אישור לבניית בית בשטחו. גם טענה זו
10 דינה להידחות.
11
12 בכתב התביעה שהוגש לכאורה ע"י המנוחה במסגרת ההליך הקודם נכתב מטעמה,
13 כהאי לישנא: "ביום 13.5.73 הצהירה התובעת (המנוחה – פ.ג.כ.) בדבר רצונה כי
14 הנתבע 1 (הבן המנוח – פ.ג.כ.) יהיה 'בן ממשיך' במשק, באופן שזכויות המשק
15 וחובותיו יעברו על שמו...ביום כ- 18.1.74 אושר על ידי הנתבעת 2 (הסוכנות) כי
16 הנתבע 1 אכן ייחשב כבן ממשיך במשק...בהסתמך על מעמדו כבן ממשיך, בנה
17 הנתבע 1 את ביתו, בית גדול בשטח המשק ואף עיבד את המשק במשך שנים בעבר.
18 ואולם, במשך השנים 'זכתה' התובעת ליחס מתנכר וכפוי טובה מנתבע מס'
19 1...כיום לעת זקנתה מבקשת התובעת לחזור בה מהענקת הזכויות לנתבע כ'בן
20 ממשיך' במשק ולבטל את הצהרתה מיום ה-13.5.73...כמו כן מתבקש בית המשפט
21 הנכבד להורות לנתבעים 2-4 לבטל את הרישום בספריהם ולפיו הנתבע הינו בן
22 ממשיך במשק".
23 הטענה שלפנינו לא הועלתה בהליך הקודם.
24 יתרה מזו, כעולה מן המובא לעיל, נטענה במסגרתו טענה העומדת בסתירה לה, לפיה
25 ביקשה המנוחה למנות הבן המנוח כבן ממשיך, ובעקבות הצהרותיה וחתימתה על
26 המסמכים הנדרשים, אישרה הסוכנות היהודית מינויו, אלא שביקשה היא לחזור בה
27 מן המינורי מחמת התנהגותו המחפירה כלפיה.
28
29 עפ"י כללי ההשתק השיפוטי מנועים חליפיה של המנוחה לטעון במסגרת הליך זה
30 טענות עובדתיות הסותרות את אלה שנטענו על ידה במסגרת ההליך הקודם. ודוק,
31 גם אם טענותיה של המנוחה נדחו בהליך הקודם, חלים, כך להבנתי, לפחות, בנסיבות
32 המקרה דנא כללי ההשתק השיפוטי, בפרט שעה שנקבע כבר ע"י בית המשפט בהליך
33 הקודם, כי הגשת התובענה שם הייתה ביוזמת הנתבעות 3, 4, 6, 7 דכאן, והן שעמדו
34 מאחוריה, ושעה שדמויות המפתח בפרשה שלפנינו - מעניקת הזכויות במשק ומקבלן,
35 אינן עוד בין החיים, על כל הנובע ומשתמע מכך.



בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 37118-03-13 פלונית נ' אלמונים

1 תכלית הכלל היא שמירה על טוהר ההליך השיפוטי ומניעת שימוש לרעה בבתי
2 המשפט (ראו למשל: רע"א 4224/04 בית ששון ואח' נ' שיכון עובדים והשקעות
3 בע"מ ואח', פ"ד נט(6)625), ומקרה זה שלפנינו ממחיש זאת היטב.

4
5 זאת ועוד, טענה זו של הנתבעים 3-7 אינה אלא טענה בע"פ העומדת בסתירה
6 למסמכים בכתב, שעל בסיסם אושר מינויו של הבן המנוח כבן ממשיד במשק ע"י
7 הסוכנות היהודית ונרשם בספריה, ודי בכך כדי לדחותה.
8 יתר על כן, לא הובאה על ידם כל ראיה לתמוך בה.

9 לכל זאת נוסף, כי אין זה המקרה הראשון בו נטען, בהקשר בו עסקינן, כי כוונת
10 ההורים הייתה אך לאפשר לבנם בניית בית נוסף בשטח המשק ולא למנותו כבן
11 ממשיד, והפסיקה, מן הסתם, כבר נדרשה לטענה זו בעבר. בתוך כך נקבעה חזקה
12 עובדתית לפיה ההורים הממנים מי מילדיהם כבן ממשיד מודעים למשמעות המושג
13 ולהשלכותיו.

14 ראו: דברי בית המשפט בתמ"ש (ת"א) 50500/99 א. ל. נ' צ. ל כפי שהובאו בתמ"ש
15 (טבי) 143040-09-09 ש.ב.נ' נ.ב. (פורסם במאגרים האלקטרוניים):

16 "איני מקבלת את הטענה, כי ההורים לא ידעו מה משעות בן ממשיד, וקביעת
17 הנתבע כבן ממשיד נעשתה אך ורק לצורך מתן רשות לנתבע להקים יחידה בשטח
18 מצומצם במשק. חזקה על בעל זכות של בר-רשות במשק, אשר חי במשק ומתפרנס
19 ממנו במשך שנים, כי ידע 'בן ממשיד' מהו, ולכל הפחות מה משמעותו".

20 חזקה זו לא נסתרה בהליך הקודם, עת המנוחה הייתה בחיים, וודאי לא בהליך זה
21 שלפנינו.

22
23 כך גם אין להידרש לטענות הנתבעים 3-7 לפיה העברת זכויות במשק בדרך של מינוי
24 בן ממשיד מנוגדת להוראת סעיף 8 לחוק הירושה.

25 אף טענות אלו נטענו במסגרת ההליך הקודם ונדחו, ועל כן אין להידרש להן בשנית.
26 ראו למשל: סעיפים 9-17 להודעת הערעור על פסק הדין בהליך הקודם, אשר נדחה
27 ע"י בית המשפט המחוזי ביום 12.0.2009.

28 יתר על כן, כשם שנקבע ע"י בית המשפט העליון בפרשת ברמלי (ע"א 3836/93 ברמלי
29 נ' ברמלי ואח', פ"ד נ(3)868), משעה שבהסכם המשבצת החל על משק פלוני נקבע כי
30 הזכויות בו אינן חלק מעיזבון בר הרשות, הרי שהן אינן כפופות להוראת סעיף 8
31 לחוק הירושה.

32 דברים אלה כוחם יפה כמובן גם במקרה שלפנינו.

33
34 עוד יובהר, כי לא מצאתי להידרש לטענת הנתבעים 3-7 לפיה העבירה המנוחה
35 הזכויות במשק עוד בחייה לנתבעת 7, וכל כך למה?



בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 37118-03-13 פלונית נ' אלמונים

1 ראשית, הדבר נטען כלאחר יד רק במסגרת תצהיר העדות הראשית של הנתבעת 7
2 (סעיף 19 לתצהיר), בלא שפורט מועד העברת הזכויות ובלא שצורף כל מסמך התומך
3 בטענה זו. כל שצורף הוא מסמך שנכתב בכתב יד על נייר מכתבים של המועצה
4 האזורית, החתום בידי אישה בשם "... , אשר תפקידה ומעמדה אינם ברורים, ומצוין
5 בו כי המנוחה לא התכוונה להעביר הזכויות במשק לבן המנוח, וכי בתה מטפלת בה
6 במסירות, ועל כן היא מבקשת לפצל הנחלה ולבדוק האם הדבר אפשרי (ראו נספח
7 ב'1 לתצהיר הנתבעת 7).

8 נהיר, כי אין במסמך זה כדי לבסס התשתית הראייתית הנדרשת להוכחת טענותיה
9 של הנתבעת 7.

10
11 יוער, כי מכתב ההגנה של רמ"י עולה, כי לטענת הנתבעת 7 נחתמו ביום 21.06.2000
12 מסמכים להעברת הזכויות במשק ללא תמורה מהמנוחה לידה. גם אם עובדות אלה
13 נכונות, אין בכך כדי להועיל בידי הנתבעת 7, שהרי מאוחר יותר, ביום 23.01.2007,
14 ניתן, כאמור, פסק הדין בהליך הקודם (לאחר שנשמעו בפניו עדויות גם בנוגע למהלך
15 זה של המנוחה, אשר נעשה ביוזמת הנתבעת 7), שקבע, כזכור, כי התחייבות המנוחה
16 להעניק לבן המנוח את הזכויות במשק כבן ממשיך עומדת בעינה, ואין היא רשאית
17 לחזור בה ממנה.

18 משכך, מנועה הייתה המנוחה מהעברת זכויותיה במשק לנתבעת 7.

19
20 למעלה מן הצורך יצוין עוד, כי בכתב ההגנה מטעם רמ"י נטען, כי אין בספריה כל
21 תיעוד שהוא על העברת הזכויות במשק מהמנוחה למאן דהוא (סעיף 17 לכתב
22 ההגנה).

23
24 70. כעת נפנה לבחינת השאלה שבלב המחלוקת והיא מעמד הזכות שניתנה לבן המנוח –
25 האם מדובר בזכות שפקעה נוכח מותו או שמא זכאית אלמנתו להיכנס בנעליו.
26

27 **מעמד בת הזוג בהליך מינויו של הבן הממשיך במקרה בו הלך לעולמו לפני ההורה**
28 **שמינהו.**

29
30 71. המונח "בן ממשיך" הוא יציר תקנות האגודות השיתופיות (חברות), התשל"ג-1973
31 (להלן: "תקנות האגודות השיתופיות"), וכך הוגדר בתקנה 1 (א): "בן אחד בלבד או
32 בן מאומץ אחד או נכד אחד של בעל משק, לרבות בן זוגו, המחזיק בעצמו או מכח
33 התחייבות בלתי חוזרת בכתב של הוריו או מכח ירושה, במשק חקלאי, כבעל,
34 כחוכר, כחוכר משנה, או כבר רשות לתקופה בלתי קצובה או לשנה לפחות של מוסד



בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 37118-03-13 פלונית נ' אלמונים

- 1 מיישב והאגודה או של האגודה כאשר אין מוסד מיישב; לעניין זה, "הורים" –
2 לרבות אחד מהם במקרה שהשני חדל להיות בעל זכויות במשק החקלאי או
3 שנפטר".
4
5 יוער, כי זוהי ההגדרה היחידה של המונח בשדה החקיקה.
6
7 הגם שתקנות האגודות השיתופיות חולשות על היחסים שבין האגודה וחבריה, שעה
8 שהולדתו של המונח "בן ממשיד" בתקנות אלה, אין לו לבית המשפט, בבואו להכריע
9 במחלוקות הנוגעות לזכויות הבן הממשיד, אלא לפנות בראש ובראשונה להגדרת
10 המונח באשר שורטטה ע"י המחוקק.
11 מן המפורסמות הוא, כי המקור הראשון שעל בית המשפט, כפרשן הדין, לפנות אליו
12 הוא הדין עצמו ולשונו.
13 במאמר מוסגר יוער, כי כל אימת שנדרש בית המשפט, בכל ערכאה שהיא, להכריע
14 במחלוקות הנוגעות או קשורות במוסד ה"בן הממשיד", פונה הוא להגדרה דלעיל.
15
16 אין זה סוד, שהמונח "בן ממשיד" מעורר לא מעט קשיים בשעה שבתי המשפט על
17 ערכאותיהם השונות נדרשים לצקת לתוכו עובדות המקרה אשר בא לפניהם ולהכריע
18 במחלוקות המתעוררות סביבו, ויפים בעניין זה דבריו של כב' השופט י. אנגלרד
19 **בפרשת מדעי** המוזכרת לעיל, בהם בחר לפתוח פסק דינו:
20 **"שוב נקרא בית משפט זה לדון ולהכריע במוסד של 'בן ממשיד' במשק, שטיבו**
21 **המשפטי כעין כוי, שהוא, כידוע, בריה בפני עצמה שלא הכריעו בה חכמים אם מין**
22 **בהמה היא אם מין חיה היא (חולין, פ, א [א]). הוא המצב לגבי זכויותיו של 'בן**
23 **ממשיד', שלא נתבררה מהותן המשפטית, אם קניין, אם חיוב, אם יצור כלאיים"**.
24
25 כך או כך, עיון בהגדרת המונח "בן ממשיד" מלמדנו, כי היא כוללת גם את בן זוגו של
26 הבן הממונה.
27
28 הרחבת ההגדרה של המונח "בן ממשיד" והכללת בן/בת הזוג שלו בה לא נעשתה
29 בהיסח הדעת אלא כמענה לקושי שנוצר עקב היוותרות אלמנות רבות במשקים
30 שבחזקת הורי בעליהן המנוחים, ויפים לעניין זה דבריה של פרופ' סמדר אוטולנגי:
31 **"המציאות העגומה של אלמנות 'הבן הממשיד' הייתה כזאת, שלאחר פטירת**
32 **בעליהן היו יושבות במשק של הורי בעליהן בלא זכויות בו ובאגודה, וזאת גם אם**
33 **המשק – לפחות בחלקו – עבר אליהן בירושה עקב פטירת הבעל. גם הן נאלצו לעבור**
34 **את הליך הקבלה במלואו, לפרקים אפילו תקופת מועמדות לחברות. הדבר פתח,**



בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 37118-03-13 פלונית נ' אלמונים

1 כמובן פתח ללחצים שונים. כפיתרון לבעיה, נכללות הנשים בגדר 'הבן הממשיך',
2 בתורת 'בת-זוג' מדובר כאן בבעלת זכות במשק".
3 (ס' אוטולנגי, "ההסדרים המשפטיים בנוגע לירושת משק במושב עובדים" (עיוני
4 משפט ט' 469, עמ' 493).

5
6 76. עמדה זו התקבלה ע"י בית המשפט המחוזי בירושלים, אשר קבע, כי זכות בת הזוג
7 יונקת חיותה מעצם היותה בת הזוג של הבן הממשיך, על אף שהוא בלבד נרשם כבן
8 ממשיך ע"י הוריו (בע"מ (י-ם) 474/03 ש.ק. נ' א.ק, פורסם במאגרים האלקטרוניים).
9 עמדה זו אומצה גם ע"י בית המשפט לענייני משפחה בטבריה, הקובע, כי תקנה 3א
10 לתקנות האגודות השיתופיות הרחיבה ההגדרה של המונח "בן ממשיך" כך שתיכלל
11 בה גם בת הזוג, אף אם אינה רשומה במסמכי המינוי.
12 (תמ"ש (טב') 14340-09-09 ש.ב. נ' נ.ב. ואח', פורסם במאגרים האלקטרוניים).
13 וכך עשה גם בית משפט זה בפסק דין מפני הנשיאה, כב' השופטת אבירה אשקלוני
14 בתמ"ש (ק"ג) 42254-10-12, אשר הערעור עליו נדחה (עמ"ש (ב"ש) 38381-06-16).

15
16 עוד ראו בהקשר זה גם פסק דינו של בית משפט השלום בירושלים בו מובהר, כי עפ"י
17 הגדרת הבן הממשיך שבתקנות האגודות השיתופיות ובהסכם המשולש, בת הזוג של
18 הבן הממשיך הופכת ל"בת ממשיכה" מכוח היותה בת זוג: "הנתבעת לא עשתה כל
19 פעולה לשינוי מעמדו של ש. כ"בן ממשיך", זאת עד לשנה לאחר פטירתו שאז
20 התובעת הפכה ל"בן ממשיך" בהיותה בת זוגו (ר' הגדרת "בן ממשיך" בתקנות
21 האגודות השיתופיות ובהסכם התלת צדדי), רק אז ביקשה ביטול מינויו של ש. כ"בן
22 ממשיך" ומינויו של הנתבע תחתיו כ"בן ממשיך", ואולם זאת ללא שהתובעת, בת
23 זוגו של ש. הייתה צד לבקשה זו וללא שידעה על פנייה זו אלא בדיעבד לאחר זמן"
24 (ההדגשות אינן במקור-פ.ג.כ.). (תמ"ש (ירושלים) 7770/09 י.ע. נ' כ.ע, פורסם
25 במאגרים האלקטרוניים).

26
27 77. במקרה זה שלפנינו, על נסיבותיו הקונקרטיות, דעתי היא כדעת חבריי, שאין מקום
28 לצמצום פרשנותו של המונח "בן ממשיך", ויש לילך בדרך שנסללה ע"י המחוקק,
29 ולראות גם בבני הזוג של ה"בנים הממשיכים" בנים ממשיכים, גם מקום בו אינם
30 מופיעים ככאלה במסמכי המינוי.
31 זהו המקום להעיר, כי אין בקביעה זו משום נטיעת מסמרות, ויש לבחון כל מקרה
32 לגופו.
33



בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 37118-03-13 פלונית נ' אלמונים

- 1 במקרה שלפנינו נקודת המוצא לדיונו היא, כזכור, שהמנוחה התחייבה כלפי הבן
2 המנוח למנותו כבן ממשיך במשק, ונקבע כי לא הייתה רשאית לחזור בה
3 מהתחייבותה. המנוחה הלכה לעולמה והתחייבותה לא בוטלה מעולם.
4 נשאלת, אפוא, השאלה, האם יש לראות בבן המנוח בן ממשיך כמשמעותו דלעיל,
5 באופן האוצל גם על זכויות התובעת במשק, או שמא בנסיבותיו הקונקרטיות של
6 מקרה זה, אין כך הדבר.
7 לדעתי, התשובה לכך היא בחיוב, ולהלן נימוקיי.
8
- 9 **ראשית**, וכפי שהובהר לעיל בהרחבה, לית מאן דפליג, כי מינוי הבן המנוח אושר ע"י
10 הסוכנות היהודית ונרשם בספריה. **שנית**, נפסק, כי בנסיבות המקרה דנא לא הייתה
11 רשאית המנוחה לחזור בה מן ההתחייבות שנתנה לבן המנוח למנותו כבן ממשיך.
12 משכך, הייתה, הלכה למעשה, בידי הבן המנוח התחייבות בלתי חוזרת של אמו
13 למנותו כבן ממשיך במשק שבחזקתה, אשר אושרה כדין ע"י המיישבת, אך לא דווח
14 אודותיה במועד לרשות מקרקעי ישראל (השוו ל- בע"מ 1119/06 פלוני נ' פלוני,
15 פורסם במאגרים האלקטרוניים), **ושלישית**, אין המדובר בהורשת זכות אובליגטורית
16 למאן דהוא, אלא בזכות בת הזוג מכוח זיקת האישות שבינה ובין מקבל ההתחייבות
17 על רקע הדין הספציפי החל על מוסד הבן הממשיך כהגדרתו לעיל.
18
- 19 **80.** אין חולק, כי התובעת והבן המנוח נישאו בחודש ספטמבר 1973, טרם כניסתו לתוקף
20 של חוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג-1973, וחלה על יחסי הממון ביניהם חזקת
21 השיתוף.
22
- 23 אין צורך להכביר מלים בדבר תחולת החזקה, אשר הפכה אבן יסוד בשיטתנו, וודאי
24 שעה שמדובר בנכס המשמש למגוריהם של בני הזוג, אשר הוכר כ"גולת הכותרת" של
25 חזקת השיתוף.
26
- 27 אך פטור בלא כלום אי אפשר, ולכן נזכיר, כי חזקת השיתוף הוכרה כמכשיר המשפטי
28 אשר נועד להגשים מטרה חברתית, המכוון להביא לצדק חברתי, מבוסס על השוויון
29 בין המינים וניזון מהתפיסה כי בני הזוג תורמים באופן שווה לרווחת המשפחה (ראו
30 למשל: בג"צ 1000/92 חוה בבלי נ' בית הדין הרבני הגדול ואח', פ"ד מח(2)221).
31
- 32 גם אין חולק, כי לא נערך ולא נחתם בין הבן המנוח והתובעת הסכם ממון, אף כי
33 חודשים אחדים לאחר נישואיהם נכנס לתוקף חוק יחסי ממון בין בני זוג, ומכאן



בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 37118-03-13 פלונית נ' אלמונים

1 שהבן המנוח לא ביקש בשום צורה ובשום אופן להחריג זכויותיו במשק ממסת
2 הנכסים והזכויות המשותפים לו ולתובעת.
3 זאת ועוד, אין בפני בית המשפט כל אינדיקציה שהיא להפרדה רכושית בין הבן
4 המנוח והתובעת, ואף לא נטענה ע"י התובעים טענה מעין זו.

5

6 יתר על כן, משעה שבן מקבל מהוריו התחייבות, הנתפסת כהתחייבות בלתי חוזרת, 81
7 למינויו כבן ממשך, ומינוי זה מאושר ע"י הגורם המיישב, והוא בונה יחד עם בת זוגו
8 בית מגורים בשטח המשק, תוך שהם משקיעים בבנייתו את מיטב הונם וכספם,
9 מקימים בו תא משפחתי ומנהלים חייהם בו משך קרוב לארבעה עשורים, נהיר, כי
10 עשו כן מתוך ראיית המשק כבעל פוטנציאל קנייני נוכח זכויותיו של הבן במשק כבן
11 ממשך (בע"מ (י-ס) 474/03 הנ"ל).

12

13 משעה שנקבע, כזכור, כי הבן המנוח הסתמך על התחייבות המנוחה ושינה מצבו
14 מכוח הסתמכותו, וגם מטעם זה לא הייתה רשאית היא לחזור בה מהתחייבותה, כי
15 אז אין כל הבדל בינו ובין התובעת, רעייתו.

16 מה לי הבן ומה לי בת זוגו? הרי שניהם פעלו יחדיו, כבני זוג נשואים, ובתוך כך
17 הסתמכו יחד על התחייבות המנוחה, פעלו לקבלת ההיתר לבניית ביתם במשק,
18 ולאחר שנתקבל, בנו אותו יחד ממשאביהם המשותפים וגידלו בו את ארבעת ילדיהם.
19 השניים חיו יחדיו כבני זוג נשואים משך 37 שנים, עד אשר יד הגורל הפרידה ביניהם
20 עם פטירת הבן המנוח. התובעת העידה, ועדותה לא נסתרה, כי למעט שלוש שנים
21 שהיו בראשית נישואיהם בהן התגוררו הבן המנוח והיא מחוץ למשק, טרם בניית
22 ביתם בו, גרו הם ברצף, עם ילדיהם במשק, ואף לאחר פטירת הבן המנוח נותרה היא
23 להתגורר בו, עד עצם היום הזה. כן העידה היא, ועדותה לא נסתרה, כי יחד עם הבן
24 המנוח עיבדו הם את אדמות המשק וגידלו בו גידולים שונים (ראו עמ' 16-17
25 לפרוטוקול).

26 יוזכר, כי כפי שצוטט לעיל, המנוחה בתביעה שהוגשה לכאורה על ידה בהליך הקודם
27 טענה בעצמה, כי בהסתמך על מעמדו כבן ממשך בנה הבן המנוח את ביתו רחב
28 הידיים בשטח המשק, ואף עיבד את אדמותיו משך שנים בעבר (ראו סעיף 5 לכתב
29 התביעה שצורף כנספח ב' לכתב התביעה בהליך זה).

30

31 הסתמכות הבן המנוח והתובעת המשיכה, לדעתי, להכות שורשים, לאחר שקיבלה 82
32 גושפנקא מבית המשפט, עת ניסיון המנוחה או מי מטעמה לבטל מינויו של הבן
33 המנוח לא צלח, ובית המשפט דחה תביעתה בקבעו שהיא לא רשאית הייתה לחזור
34 בה מהתחייבותה וגם הערעור על פסק דינו נדחה.



בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 37118-03-13 פלונית נ' אלמונים

- 1
- 2 83. לא מצאתי לקבל טענות הנתבעים 3-7 לפיהן יש בעובדה שהבן המנוח לא פנה לרמ"י
3 על מנת לרשום זכויותיה של התובעת כבת ממשיכה עמו, או בעובדה כי היא לא
4 ביקשה להצטרף כצד להליכים הקודמים שהתנהלו בינו ובין המנוחה, להעיד כי היא
5 נעדרת זכויות במשק.
6 כפי שהובהר לעיל, שוכנעתי, כי הבן המנוח והתובעת ראו במשק ובזכויות הבן המנוח
7 כבן ממשיך בו חלק בלתי נפרד מרכושם המשותף ומזכויותיהם המשותפות מכוח
8 היותם בני זוג נשואים, ויכול שאף ראו עצמם כגוף אחד, אשר נאלץ, בעל כורחו,
9 להיאבק על זכויותיו.
10
- 11 84. גם עמדת רשות מקרקעי ישראל, בכל הכבוד, אינה מקובלת עליי.
12 כפי שפורט בהרחבה לעיל, לא מצאתי, כי אי רישום התובעת כ"בת ממשיכה" לצד
13 הבן המנוח בספרי הסוכנות היהודית או בספרי הרשות יש בו לשלול ממנה זכויותיה.
14 בנסיבות הקיימות, אשר אינן שנויות במחלוקת, ובפרט הדין החל על ענייני הממון
15 של הבן המנוח והתובעת; משך שנות נישואיהם ופקיעתם בגין פטירת הבן המנוח;
16 מגוריהם במשך כל שנות נישואיהם כמעט, בניית ביתם והקמת משפחתם בו;
17 ופסק דינו החלוט של בית המשפט לענייני משפחה באשדוד הקובע, הלכה למעשה, כי
18 התחייבות המנוחה להעניק לבן המנוח את הזכויות במשק במתנה כבן ממשיך היא
19 בלתי הדירה, לצד שיקולים של צדק, שוויון, הוגנות והגינות, נוטה הכף לטובת
20 ההכרה בזכויות התובעת במשק, ואין בהעדר הרישום כדי לשלול ממנה אותן, שאם
21 לא כן תרוקן הלכת השיתוף מתוכן, ולכן וודאי אין ליתן יד.
22
- 23 85. זאת ועוד וכפי שצוין לעיל (בסעיף 67 לפסק הדין), לשיטת רמ"י, ככל שבשעת פטירת
24 המנוחה היה הבן המנוח בחיים, רשאי היה הוא לפנות בבקשה לרישום הזכויות
25 במשק על שמו ועל שם רעייתו, התובעת, היות שבעת מינויו כבן ממשיך (בשנים 1973
26 ו-1976), וטרם כניסת הוראה 55 של האגף החקלאי לתוקף, די היה במסמכים
27 שנחתמו על ידי המנוחה ועל ידו לצורך ביצוע הרישום.
28
- 29 86. יוצא, אפוא, כי לו היה הבן המנוח הולך לעולמו לאחר המנוחה, ולו יום אחד אחריה,
30 היה משתכלל מינויו כבן ממשיך, ואז לא הייתה מתעוררת כלל שאלת זכויותיה של
31 התובעת במשק עם פטירתו, ובהתאם להוראותיו של הסכם המשבצת, היו עוברות
32 לידיה במלואן.
33



בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 37118-03-13 פלונית נ' אלמונים

- 1 משכך, נחה דעתי, כי מבלי לגרוע מן האמור, ולצד קביעותיי בעניין זכויות התובעת .87
2 מכוח חזקת השיתוף, ניתן לגזור מן האמור גזירה שווה גם לגבי זכויות התובעת
3 במשק, דהיינו, במות הבן המנוח, גם אם מינויו כבן ממשיך, ולמצער ההתחייבות
4 למנותו (אשר נקבע כי היא בלתי הדירה), טרם השתכללו כיוון שאמו הייתה עדיין
5 בחיים, תעבורנה זכויותיו במשק לבת זוגו. ראו: תמ"ש (ק"ג) 42254-10-12, עמ"ש
6 (ב"ש) 38381-06-16 ו- תמ"ש (י-ם) 7770/09 הנ"ל.
7
8 המסקנה היא, אפוא, כי זכויות הבן המנוח במשק (שמקורן בסעיף 19 (ג) להסכם
9 המשבצת החל על מושב) לא פקעו במותו, וכי התובעת, אלמנתו, באה בנעליו.
10 העולה מן המקובץ הוא, כי דין התביעה להתקבל, ונחה דעתי, כי יש לראות בתובעת .89
11 כ"בת ממשיכה" במשק.
12 לפיכך יש מקום למתן הסעד ההצהרתי הנתבע ולפיו היא זכאית להירשם כת הרשות
13 במשק.
14
15 הנתבעים 3-7, ביחד ולחוד, יישאו בהוצאות התובעת בסך 10,000 ₪ אשר ישולמו תוך .90
16 45 יום.
17
18 בזאת תם ההליך שלפניי. .91
19 המזכירות תמציא פסק הדין לצדדים באמצעות באי כוחם ותסגור התיק.
20
21 פסק הדין ניתן לפרסום תוך השמטת שמות הצדדים ופרטים מזהים נוספים. .92
22
23 ניתן היום, א' טבת תשע"ח, 19 דצמבר 2017, בהעדר הצדדים.
24

פאני גילת כהן, שופטת

25
26
27
28
29



בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 37118-03-13 פלונית נ' אלמונים

1

2

ולתתנים סגורות
עוררות